

varmı

DOST

LUA

kimisi?

YAVUZ BAHADIROĞLU

YAVUZ BAHADIROĞLU

Kitabın orijinal adı:

Arkadaşlık

Müəllif:

Yavuz Bahadıroğlu

Nəşrə Hazırlayan:

t.f.d Abbas QURBANOV

Anadolu türkcəsindən

Azərbaycan türkcəsinə uyğunlaşdıran:

Mehriban Əbdürrəhimova

Redaktor:

Əziz Sultanov

Rəssam:

İbrahim Çiftçi

Dizayn:

Cemile Kocaer

Nicat QƏRİBOV

Bakı-2019, No: 324-008

ISBN: 978-605-131-336-8

Kitabda ifadə olunan mövqe və fikirlər müəlliflərə aiddir; Türk Əməkdaşlıq və Koordinasiya Agentliyinin (TİKA) və Gəncliyə Yardım Fondunun mövqeyini əks etdirən mətnlər olaraq qiymətləndirilə bilməz.

Bakı Şəhəri Səbail Rayonu Cəfərov Qardaşları, 16

Tel: (+994 12) 492 14 38 / Mobil: (+994 51) 412 22 82

Elektron poçt: ipekyoluneshriyyati@gmail.com

YAVUZ BAHADIROĞLU

Türk Əməkdaşlıq və Koordinasiya
Agentliyi Bakı Proqram
Koordinatorluğu

Azərbaycan Respublikası
Gəncliyə Yardım Fondu

Bu kitab, Türk Əməkdaşlıq və Koordinasiya Agentliyi (TİKA) və Gəncliyə Yardım Fondu əməkdaşlığında 23 aprel Uşaq Bayramı münasibəti ilə həyata keçirilən **"Kitabın İşığın Olsun"** layihəsi çərçivəsində çap olunmuşdur.

İÇİNDƏKİLƏR

KRAL DOSTUM.....	5
İKİ KİÇİK BALIQÇI	12
MƏKTUB DOSTU	23
AMERİKALI DOST	32
QIRMIZI PARLAQ XİZƏK	40
OĞRU	51
BABALAR VƏ NƏVƏLƏR	59
KÖHNƏ DÜŞMƏN	
TƏZƏ DOST	67
18 NÖMRƏ	75
FƏALİYYƏTLƏR	81

KRAL DOSTUM

Salehin atası psixiatr idi. Həm də “Ruh və Əsəb Xəstəlikləri” xəstəxanasında. Bu xəstəxanaya daha çox psixoloji problemi olan insanlar gəlib müalicə olunurdular. Kral da psixoloji problemləri olan bir xəstə idi. Sadəcə biraz hirsli və qaşqabaqlı kral idi. Qaşları çatıq gəzir və heç bir dəfə də gülmürdü. Uzun bir bürüncək geyinir, əlində ucu ulduzlu bir dəyənəklə dolaşır, başına da şiş uclu uzun papaq qoyurdu. Bütün gün köhnə bir kreslodə oturur, sağa-sola əmrlər verirdi. Heç kim ona əhəmiyyət vermədiyi vaxt isə bir az da hirsələnir, hay-küy salırdı.

Saleh tez-tez atasının iş yerində olurdu. Məhz belə günlərdən birində kralla tanış oldu. Kral bütün heybəti ilə zəlin ortasındakı kreslodə oturmuşdu. Salehi görən kimi əlini ona uzatdı və öpməyini gözlədi. Saleh də oyuna oyunla qarşılıq verdi. Onun

əlını öpmək əvəzinə yüngülcə təzim etməyi uyğun gördü:

- Kral həzrətləri sizi hörmətlə salamlayıram, – deməyi də unutmadı.

Saleh doğru addım atmışdı. Kralın sevinci yerə-göyə sığmırdı. Ağır-ağır yerindən durdu. Ucunda kağız

qurğuşundan hazırlanmış ulduzu olan dəyənəyini Salehin çiyinə qoydu:

- Səni ordularımın baş komandanı təyin edirəm, – dedi.

Uzun və qalın bığları ağzını ört-düyü üçün səsi boğuc çıxırdı. Saleh istədiyi cavabı aldıqdan sonra oynamağa davam etdi:

- Bu mənim üçün böyük şərəfdir, zati-aliləri.

Elə bu vaxt qapıda gözləyən atasını gördü. Getməliydlər. Çünki atası başqa xəstələrə də baxmalıydı.

- Mən icazə istəyirəm, zati-aliləri, – dedi. Gedim hazırlıqlara nəzarət edim, əsgərlərimizi müharibəyə hazırlayım.

Kral qəhqəhə ilə gülməyə başladı:

- Əlbəttə, təbii ki, – dedi. - Gədə bilərsən, komandır.

Bayıra çıxanda atası təəccübünü gizlətmədi:

- Bilərsən, heç kimin edə bilmədiyi bir şeyi sən bacardın, sən onu güldürdün.

- Necə yəni, heç gülmürdü?

- Həm də heç! Üç ildir buradadır, heç bir dəfə də güldüyünü görməmişəm.

“Deməli, özünü kral hesab edir, amma bu onu sevindirmir” – deyə Saleh özü-özünə fikirləşdi. “Sevinməməsinin səbəbi də heç kimin onu kral kimi qəbul etməməsidir, hər halda”.

Bu hadisənin üstündən bir müddət keçdi. Saleh dərsləri və imtahanları ilə məşğul olarkən xəstəxanadakı dostunu tamamilə unutmuşdu. Qiymət cədvəlini və fərqlənmə diplomunu gətirib tətilə layiq olduğunu bildirdiyi vaxt atası ona bir məktub verdi:

- Kraldan sənə məktub var, – dedi.

- Hansı kraldan? – deyə Saleh təəccüblə soruşdu.

- Təbii ki, səni baş komandan kimi təyin edən xəstəxanadakı kraldan, – deyə gülərək cavab verdi və əlavə etdi: - Yoxsa ispan kralındanmı məktub gözləyirdin?

Saleh zərfin üstündəki yazıya maraqla baxdı. Əyri-üyrü idi. Çox böyük çətinliklə sadəcə iki sözü oxuya bildi: “Baş komandana çatacaq”.

Zərfi açdı, içindən bir kağız çıxdı. Eyni əyri-üyrü yazı idi. Kral Salehin dərhal yanına gəlməsini əmr edirdi.

Saleh ertəsi gün atası ilə birlikdə xəstəxanaya kralı ziyarət etməyə getdi. Hər şey daha əvvəl gördüyü kimi idi. Kral yenə eyni paltarla eyni kreslodə oturmuşdu. Amma üzünə rəng gəlmiş, bir az da kökəlmişdi. Gözləri daha canlı baxırdı. Ağzını örtən bıqlarını da səliqəyə salmışdı. Bu vəziyyətdə daha sevimli görünürdü.

Saleh içəriyə girən kimi, sanki bir kralı salamlayırmış kimi ona salam verdi:

- Əmrinizdəyəm, zət-aliləri.

Kral əli ilə Salehə yaxınlaşmasını işarə etdi. Saleh yaxına getdi. Kral əli ilə ağzını örtərək Salehin qulağına pıçıldadı:

- Baş komandan! Dəhşətli bir müharibə başlayacaq, – dedi.

Saleh bir anda çox təəccübləndi. Belə bir şey deyəcəyini gözləməirdi.

- Müharibə, nə müharibə?

- Düşmənlərimiz bizə hücum etməyə hazırlaşır.

Saleh təəccübündən nə deyəcəyini bilmirdi. Kral qəfildən qəhqəhə ilə gülməyə başladı. Bu necə iş idi? Həm

müharibə başlayacağını deyir, həm də qəhqəhə ilə gülürdü.

Kral bir müddət güldükdən sonra üstü ulduzlarla bəzənmiş bürüncəyinin ipini açdı və çıxarib kənara atdı. Saleh yerində donub qalmışdı. Gözlərini açıb diqqətlə baxmağa başladı. Kralın əynində yeni geyim vardı. Qalstuk taxmış və yeni köynək geyinmişdi.

Budur, krallıq bitdi, dostum, – dedi. - Yaşasın ağıl!

Saleh böyük maraqla bir krala, bir də atasına baxır, nə baş verdiyini öyrənməyə çalışırdı.

Üçü birlikdə Salehin atasının otağına girdilər. Atası oğlunun beynində yaranmış suallara cavab verdi:

- Oğlum, gördüyün kimi bizim kral tamamilə sağalıb. Və qərara gəldi ki, bu gün sənə sürpriz etsin. Çünki sən onun sağalmasına səbəb oldun.

Atasının dediyinə görə, kralın kral olduğuna inanan ilk insan olması onun sağalmasını asanlaşdırmışdı. Beləliklə də, həkimlər onun sağalması üçün necə bir yol izləyəcəklərini müəyyən etmişdilər. Xəstə, ona inanılmasını istəyirdi.

Saleh bu işdə faydalı ola bildiyi üçün çox sevinmişdi. Kral bu dəfə dostu ilə sağollaşıb bir daha görüşmək üzrə ayrıldı. O gündən sonra Saleh ilə kral məktub və e-mail yoluyla tez-tez xəbərləşirdilər. Bir neçə ildən sonra Saleh kralın böyük bir biznesmen olduğunu eşitdi.

İKİ KİÇİK BALIQCİ

Əhmədlə Emin həm iki yaxşı dost, həm də qonşu idilər. Üstəlik eyni məktəbdə oxuyurdular.

Eminin atası balıqçıydı. Amma bu aralar möhkəm xəstə olduğu üçün işə çıxa bilmirdi. Artıq ailənin xərcləyəcək pulu qalmamışdı. Bu səbəblə Emin balıq tutub ailəsinə yardımçı olmaq istəyirdi.

Utana-utana vəziyyəti Əhmədə danışdı və onunla birlikdə balıq tutmağa gedib-getməyəcəyini soruşdu. Əhməd isə dostuna fərqli bir yolla yardım etməyi təklif etdi:

- Atama deyim, sizə yardım edir. Hansı günün qonşusuyuq ki? Vaxtilə siz də bizə az balıq vermədiniz.

- Bu barədə heç kimə heç nə deməyəcəyinə söz ver, – dedi Emin. Dostunun əlindən tutarıq davam etdi:- Atam eşitsə üzülər. Sən

sadəcə mənimlə balıq tutmağa gəlib-gəlməyəcəyini de.

Əhməd onu başa düşürdü. Təklifi qəbul etdi. Ən yaxın dostuna yardım edəcəyi üçün çox sevincliydi. Bu səbəblə də:

- Təbii ki, gələrəm – dedi.

Sözləşdikləri vaxt görüşüb dəniz sahilinə getdilər. Emin bu işlərdə peşəkar idi. Toru qayığa qoydular, avarları da taxıb dənizə çıxdılar.

Hava soyuq idi. Əhməd üşüyürdü, amma dostuna bəlli etməməyə çalışırdı. Əhmədin bu halı Eminin diqqətindən yayınmadı. Əynindəki paltosunu çıxarıb Əhmədə verdi:

- Bunu geyin. Mən avar çəkdiyim üçün tərləyirəm.

Əhməd dostuna təşəkkür edərək paltoya büründü. Amma yenə də demək olmazdı ki, o üşümür.

Bir müddətdən sonra artıq sahil arxada qalmışdı. Elə bil dünya dəniz və səmadan ibarət idi. Hər tərəf gömgöy idi. Balıqçı qayıqları maviliyin ortasında qara ləkə kimi görünürdü.

- Bura yaxşıdır, – dedi Emin. Avarları saxladı. Qayığın içində aya-

ğa qalxdı və toru necə atacaqlarını Əhmədə göstərdi. Torun bir tərəfində sırayla düzülmüş taxtalar vardı. O biri tərəfində isə qurğuşun qəliblər vardı. Qurğuşunlu tərəf dənizdə batır, taxtalı tərəf isə dənizin səthində qalırdı.

- İndi isə iki saata yaxın balıqların tora düşməsinə gözləyəcəyik, – dedi.
- Sonra isə toru qayığa çəkəcəyik. Çətin işdir ha! Dənizə tor atmaqdan daha çətindir. Görək edə biləcəksən?

- Edərəm! Bax, görərsən necə edəcəyəm!

Dənizdə yüngül dalğalanma vardı. Hava küləkli idi. Emin havaya baxdı və təlaşla:

- Fırtına iyi gəlir, – dedi.

- Fırtınanın da iyi olur? – deyə Əhməd təəccüblə soruşdu.

- Eh, balıqçılar belə deyirlər, – dedi. - Digər balıqçılar sahilə qayıdır-lar. İşimizi tez yekunlaşdırsaq, yaxşı olar.

Emin iki saatı gözləmədən toru çəkməyə qərar verdi. Hələ yarım saat olmamışdı, amma fırtına başlaya biləcəyi fikri onu qorxutmuşdu.

- Fırtına olmaz, qorxma, – dedi Əhməd. - Hamı getsə də, budur, sahil burdadır. İki avar vuran kimi çatıq.

Əhməd öz dediklərinə özü də inanmırdı. Budur dediyi sahilə baxdı. Heç görünmürdü.

İki dost dənizdə daha yarım saat gözlədilər. Küləyin şiddəti çoxalırdı. Dənizin rəngi tündləşmiş və köpük-köpük olmuşdu. Əhməd bilirdi ki, artıq qayıtmalıdırlar. Amma ürəyi bununla razılaşmırdı. Balıq tutmadan qayıtsaydılar, dostu çox üzüləcəkdi.

“Bəlkə də evlərində axşam yemək üçün heç bir qazan şorbaları da yoxdur. Yox, nə olursa-olsun gözləməliyik.” – deyə fikirləşdi.

Külək getdikcə şiddətini artırırdı. Artıq böyük dalğalar hərəkətə başlamışdı. Qayıq nə vaxt yuxarı qalxsas, Əhmədin ürəyi bulanırdı. Bu halını Eminə hiss etdirməməyə çalışırdı. Amma artıq gec idi. Emin onu görmüş və torun ipindən yapışmışdı:

- Toru çıxardaq, – dedi. - Daha çox gözləməyin bir mənası yoxdur.

Əhmədin etiraz etməyə təqəti qalmamışdı:

- Yaxşı, – dedi.

Toru dənizdən çıxarmağa başladılar. Həqiqətən də, Eminin dediyi kimi, tor çox ağır idi. Toru çəkmək üçün bütün güclərini sərf etdilər. Amma qayıq şiddətlə yırğalanır, ikisi də ayaqüstə dayanmaqda çətinlik çəkirdilər. Üstəlik Əhmədin ürək bu-lantısı getdikcə çoxalırdı.

Nəhayət, toru tamamilə qayığın içinə çəktilər. Gözlərinə inana bilmirdilər. Torun içi iri balıqlarla doluydu! Birdən-birə hər şeyi yaddan çıxarıb böyük həyəcan hissi keçirdilər. Amma təəssüf ki, fırtına onları gözləmədi və yağışın iri damcılarını qamçı kimi üzlərinə çırpılaraq onları özlərinə gətirdi. Yağış başlamışdı. Elə bil dəniz də qudurmuşdu. Qayıq çevriləcəkmiş kimi yırğalanırdı.

Emin oturub avarları götürdü. Bütün gücüylə çəkməyə çalışdı. Amma balıqla dolu qayıq heç yerindən tərpənmirdi. Nə edəcəklərini bilmirdilər. Qorxu dolu gözlərlə Əhmədə baxırdı. Əhməd çıxılmaz və-

ziyyətdə olduqlarını bilirdi, amma dostuna ürək-dirək verirdi:

- İnşallah, bacaracağım, – dedi. Təlaşlanma.

- Sənin də başını bəlaya saldım, – dedi Emin, xəyal qırıqlığı ilə.

Əhməd vəziyyətin ümitsiz olduğunu fikirləşirdi. “Burada boğulub gedəcəyik. Bəlkə heç cəsədlərimiz də tapılmayacaq. Yazıq atamla anam, Allah bilir necə üzüləcəklər”, – deyər fikirləşdi.

Qorxuyla qayığın çevrilməsini gözləyərkən, bir tərəfdən də ətrafa baxırdılar. Birdən Emin sevincə qışqırdı:

- Gəmi!

Barmağı ilə göstərdiyi tərəfdə bir kölgə görünürdü. Get-gedə onlara yaxınlaşırdı. Diqqətini cəlb edə bilsələr, onları görə biləcək məsafədəydi. Möhkəm qışqırmaqdan başqa ağıllarına heç nə gəlmədi. Bir tərəfdən də əllərini yellədirdilər. “Birdən gəmi bizi görmədən keçib gedər” – deyər qorxurdular...

Elə bu vaxt Əhmədin ağılına bir fikir gəldi. Paltosunu çıxarıb bir tərəfə

atdı və əynindəki ağ köynəyini çıxardı. Köynəyi gəmiyə tərəf yelləməyə başladı. Bu, işə yaramışdı. Gəmi birdən sükanı çevirərək onlara tərəf gəlməyə başladı. Biraz sonra gəmi onlara yaxınlaşaraq mühərriki söndürdü. Gəmidən bir nəfər onlara kəndir atdı. İki dost da bərk-bərk kəndirdən yapışdı. Gəmidəki işçilər uşaqları çəkib göyertəyə çıxardı və qayıq da gəmiyə bağladılar. Uşaqlar ikisi də pərişan haldaydı. Dostlar yarım saat qədər gur yanan sobanın qarşısında isindikdən sonra başlarına gələnləri kapitana danışdılar.

- Afərin sizə, - dedi kapitan. - Ailənizə yardım etməyə çalışmağınız çox yaxşı hərəkətdir. Amma çox diqqətli olmalısınız. Bir də qış günü özbaşına dənizə çıxmayın, yaxşı?

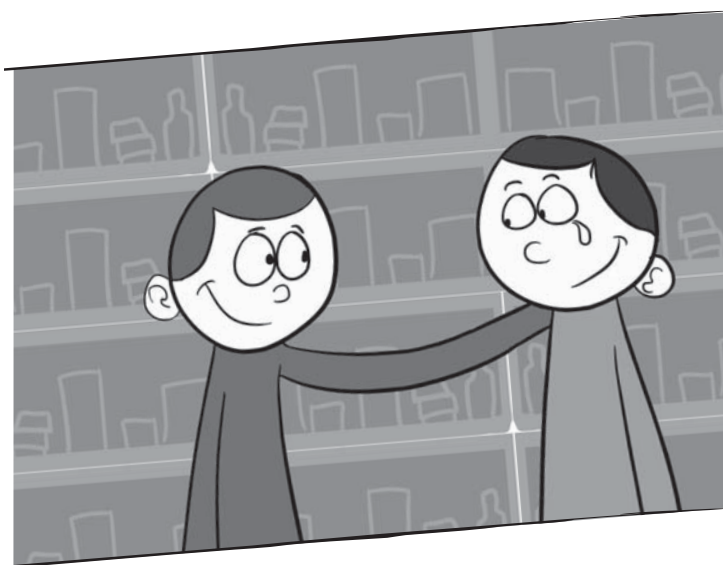
İki dost bir-birinə baxdı. "Bir də belə bir şey olmayacaq!" – deyərək qətiyyətlə fikirləşdilər. Başlarına gələn qorxulu hadisə onlara dərs olmuşdu.

Böyük gəmi Əhmədi və Emini balıqlarıyla birlikdə limana çatdırdı. İki dost gəmidən düşən kimi əvvəla balıqları satdılar. Pul qazandıqca çəkdikləri bütün sıxıntıları unutdular. Əvvəl bir

marketə getdilər, sonra meyvə-tərəvəz satanın yanına, sonra da əczaxanaya getdilər. Emin cibindən əzik-üzük bir kağız çıxarıb əczaçıya uzatdı:

- Atamın dərmanları. Xahiş edirəm, verin.

Əhməd ağlamamaq üçün özünü zorla saxlayırdı. Emin isə özünü saxlaya bilmədi. Əhməd, “İnsan bəzən xoşbəxtlikdən də ağlaya bilər” – deyə fikirləşdi.

MƏKTUB DOSTU

Yəqin hamınızın xəstəxanalardan xəbəri var. Heç kimin könüllü getmədiyi səhiyyə qurumları. Təmiz, dəbdəbəli, böyük, amma cansıxıcı və dərman iyi verən yer...

Mahmud xəstəxanada yatanda on iki yaşı vardı. İlk gün çoxlu ağlamışdı. Tibb bacıları hər nə qədər “kişilər ağlamaz” deyib onu utandırmağa çalışsalar da, Mahmud ağlamağını daha da çoxaltmışdı. Nəhayət, hər kəs əl çəkib onu rahat buraxmışdı.

Ertəsi gün düşdüyü bu mühitə öyrəşməyə başlayan Mahmud ətrafı ilə maraqlanmağa başlamışdı. Yeddi nəfərlik bir palatadaydı. Onlardan üçü Mahmud kimi yataq xəstəsiydi. Sağ tərəfindəki çarpayıda yatan Həsənin yol nəqliyyat qəzasında bel sümüyü sınımışdı. Sol tərəfində yatan Mustafa isə mumiyanı xatırladırdı. Demək olar ki, bədənini hər yeri gipsə salınmışdı. Onun yanında isə

anadangəlmə əlil olan Ramin yatırdı. Bu yaxınlarda hər iki çanaq sümüyündən əməliyyat ediləcək. Buna baxmayaraq, çox güləruz uşaq idi. “Kökəltmə birliyi”nə gətirildik deyir,

çox gözəl lətifələr danışır, otaqdakı uşaqları gülməkdən uğundururdu. Sö-zün düzü bu vəziyyətdə onun bu qə-dər şən ola bilməsi Mahmudu xeyli təəccübləndirirdi.

Mahmud özü isə ağır bir sümük xəstəliyi keçirirdi. Sağalmaq ümidi var-dı. Amma uzun müddət xəstəxanada arxası üstə yatmaq məcburiyyətində idi. Yataqdan qalxması qadağan edil-mişdi.

Yeni dostlarının sayəsində ilk günləri yaxşı keçdi. Sonra birdən-birə sanki hər şey öz mənasını itirdi. Hər gün eyni üzləri görməkdən, eyni şikayətləri eşitməkdən, həkimlərin analizlərindən, tibb bacılarının meh-ribanlığından, iynədən, dərmandan, hər şeydən bezmişdi.

Kitab oxumağa başlasa da, bir gün bundan da zövq almadığını görüb dəhşətə gəldi. Artıq əllərini başının altına qoyub tavana baxaraq bəd-bəd fikirləşirdi. Təbii ki, bu vəziyyətdə sa-atlar həftələr kimi yavaş keçirdi.

Əslində pis uşaq da deyildi. Amma palata yoldaşlarının onun başını qat-maq üçün çıxardığı oyunlar özündən çıxması üçün bəs edirdi. Heç nə onu

razi salmırdı. İnsanlar nə edəcəklərini bilmirdilər.

Sözün düzü özünü yalnız hiss edirdi. Çətinliklə yuxuya gedir, yatan kimi də qorxulu yuxular görüb çığıraraq oyanırdı.

Ziyarət vaxtı atasını sıxışdırır, dayanmadan burdan çıxmaq istədiyini deyirdi. Amma həkimlər onun bir müddət daha burada qalacağına dair qərar vermişdilər. Mahmud bunu öyrənəndə atasından və həkimlərdən küsmək yolunu seçdi. Amma bunun xəstəxanadan çıxması üçün bir faydası olmadı.

Axırıncı çarə kimi qaçmağı planlaşdırsa da, gəzə bilmədiyi üçün bu planın heç bir işə yaramayacağını fikirləşdi. Digər insanlar kimi gəzib dolaşmadıqdan sonra yaşamağın da mənası yox idi. Bu həyatdan hökmən xilas olmaq istəyirdi. Dəlicə bir qərar verdi: şüşələrdə olan bütün dərmanları udacaqdı. Bunun nə qədər böyük bir günah olduğunu bilirdi. Allahın verdiyi canı almağa haqqı yox idi. Daha dərindən düşünüb bu fikrini həyata keçirməkdən imtina etdi. Başa düşdü ki, bu, çarə yox, həyatdan qaçışdır. Qaçmaq qorxaqların, cəsarəti olma-

yanların əl atdığı bir yoldur. Mahmud nə qədər cəsur olduğunu hamıya göstərməliydi.

Ertəsi gün tibb bacısı əlində bir zərflə Mahmudun yanına gəldi. Mahmud dostlarının yazdığını fikirləşərək məktubu oxumaq istəmədi. Diqqətlə baxanda ünvan hissəsində fərqli yazı olduğunu gördü. Zərfi açdı. Düzgün təxmin etmişdi. Zərfin üstündə yad bir ad var idi: Nurlan. Belə adı olan bir tanış yox idi. Məktubu oxumağa başladı:

Salam Mahmud!

Sən məni tanımazsan. Əslində heç mən də səni tanımıram. Sadəcə ünvanını və bir müddət də yatağından qalxa bilməyəcəyini bilirəm. Necə öyrəndiyimi soruşma. Bu mənim sirrimdir.

Səyahət etməyi sevən bir insanam. Atam işinə görə çox gəzir. Məni də tez-tez özü ilə aparır. Sənə ən son gördüyüm Qara dənizdən yazmaq istəyirəm...

“Bu uşaq kimdirsə inşa yazanda beş alır, – deyə Mahmud məktubu oxuyarkən fikirləşdi. - Gördüyü yerləri elə gözəl təsvir edir ki, hamısı gözü-mün önündə canlanır.”

Elə bil kino-teatrda kinoya baxmış kimi idi. Girintili-çıxıntılı sahillərdə Qara dənizin kükrəyən səsinə eşidir, soyuq dənizin içində üzür, çay tarla-larında yaşılı ovucdayır, buludların bir-birlərini qovmasını müşahidə edirdi.

Bu, Mahmudun həyatı boyu aldığı ən gözəl məktub idi. Məktubu əzbərləyənə qədər dəfələrlə oxudu. Üstəlik məktubun davamı da gəlməyə başlamışdı. Nurlan bu dəfə

Azərbaycanın cənub bölgə-sinə, Lənkərana getmiş, bu

şəhərdə doyunca gəzmışdi. Məktubda hər şey barədə yazmışdı.

Mahmud Nurlanın getdiyi həy yerə getmiş, gördüyü hər şeyi görmüş və eyni zövqü hiss etmişdi.

Yeni dostuna hər zaman məktub yazır və sıxıntılarını ona danışır. Nurla-

nın nəşəli halı ona keçmiş və o da hər şeydən zövq almağa başlamışdı.

Xəstəxanadakı palata yoldaşları, tibb bacıları və həkimlər onun bu halından çox razı idilər.

Mahmud Nurlanla məktublaşaraq xəstəxanadakı dördüncü ayını geridə qoymuşdu. Üzünü görmədiyi bu dostla eyni şəhərdə yaşadığını bilmək Mahmuda güc verirdi. Sadəcə olaraq çox istədiyi halda onun niyə xəstəxanaya ziyarətə gəlmədiyi də çox maraqlı idi.

Bu səbəblə də xəstəxanadan çıxan kimi ilk işi Nurlanın evinə getmək oldu. Qapını orta yaşlı bir qadın açdı. Mahmud özünü təqdim etdikdən sonra Nurlanın məktub dostu olduğunu dedi. Çox həyəcanlı idi. Çıxaçağı səyahətə birlikdə gedib-gedə bilməyəcəyini soruşacaqdı. Amma Nurlanı gördükdən sonra bu sualın çox yersiz olacağını başa düşdü.

Tez-tez səyahətə çıxdığını yazan və getdiyini dediyi yerləri yazıçılar kimi ustalıqla yazan məktub dostu əlil arabasında oturmuşdu. Mahmud görən kimi başa düşdü ki, məktub dostu iflicdir.

Nurlan məktub dostunun xəyal qırıqlığı yaşayacağını düşünmüşdü. Amma əksinə, Mahmud onun yaşa-

maq həvəsinə heyran qalmışdı. Sağalmasını da ona borcluydu.

- Səni tibb bacısı Xatirə sayəsində tanıdım. Həftədə üç dəfə mənə iynə vurmağa gəlir. Həyatdan küsdüyünü, bütün yaşamaq sevincini itirdiyini demişdi. Mən də qərara aldım ki, sənə məktub yazım. Acığın tutmadı ki?

Nurlan bu vəziyyətdə olan yaşlılarına məktub yazır, onlara yaşamağı öyrədirdi. Bütün səyahətlərini xəyalında qurur, şəkillərdə gördüklerini təsvir edirdi.

- Acığım niyə tutur ki? – deyə Mahmud təəccüblə bildirdi. - Heç insanın ən yaxın dostuna acığı tutar?

İki məktub dostu xeyli söhbət etdi. Onların dostluqları illərlə davam etdi.

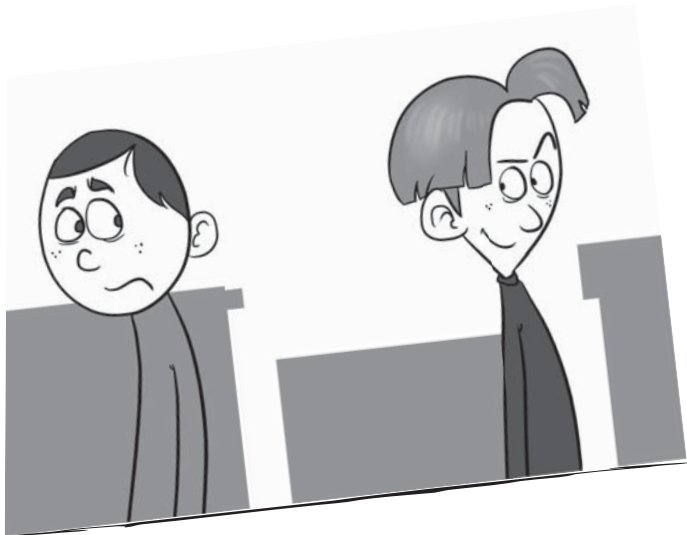

AMERİKALI DOST

On üç yaşlı Rəşidin atası Xarici İşlər Nazirliyində işləyirdi. Atasının işi səbəbindən Rəşidin uşaqlığı xarici ölkələrdə keçmişdi. Misal üçün Amerika Birləşmiş Ştatlarında səkkiz il, beş ay, altı gün qalmışdı. Orada həm məktəbə getmiş, həm də bir çox amerikalı uşaqla dostluq etmişdi.

Amerikalı yoldaşlarının arasında Rəşidin ən yaxın dostu Con idi. Con yanaqlarında xırda çilləri olan sarışın uşaq idi. İkisi möhkəm dost olsa da, Conun bəzi hərəkətləri Rəşidə çox qəribə gəlirdi. Misal üçün, Rəşidin nə vaxt yardımaehtiyacı olsa, Conun hökmən işi olurdu. Hətta bəzən Con bilə-bilə yardım etməyi qəbul etmirdi. Bu səbəblə bir-birlərindən küsmüşdülər də.

Rəşid bir dəfə atasından bunun səbəbini soruşdu. Atası bu suala sadəcə, “mentalitet fərqi” deyərək cavab vermişdi. Sözü düzü ilk anda

atasının bununla nə demək istədiyini başa düşməmişdi. Hər halda mentalitet fərqi müxtəlif millətlərin müxtəlif dəyərləri demək idi. Deməli, tədris metodları ilə yetişdirilmə tərzı də buna daxil idi.

Təbii ki! Rəşid atasının nə demək istədiyini başa düşürdü. Çünki böyüklərin hərəkətləri uşaqların davranışlarına təsir edirdi. Sadəcə böyüklərin hərəkətləri deyil ki. Oxuduqları və ya qulaq asdıqları nağıllar, hekayələr, baxdıqları filmlər və oynadıqları oyunlar, onların hamısı bizim ölkəmizdəkindən fərqlidir. “Uşaqlar da bu sadaladıqlarım əsasında yetişirsə, deməli, mentalitet fərqlinin mənası da budur” – deyər Rəşid öz-özünə düşündü.

Bir dəfə də riyaziyyat imtahanında pozanını itirmiş və Condan pozan istəmişdi. Amma Con pozanını Rəşidə verməmiş, üstəlik aralarında belə bir dialoq olmuşdu:

- İmtahana gələndə özünlə hökmən pozan gətirməlisən.

- Var idi. Amma itirmişəm.

- Səhv edəndə itirməməyi də öyrənəcəksən.

Rəşid Condan belə bir cavab gözləmirdi. Sözü düzü Con Hollywood filmlərində gördüyü uşaqlara heç oxşamırdı. Qarşılıq gözləmədən yaxşılıq etmək kimi çox əhəmiyyətli məsələlər barədə ürəyində heç həvəsi yox idi. Və bu hal Rəşidi çox təəccübləndirirdi.

Həmin gün çox kədərələnmiş, eyni zamanda ürəyi də sınımışdı. Amma bunun heç bir əhəmiyyəti yox idi. Con belə bir uşaq idi. Halbuki Rəşid aldığı hər şeyi Conla paylaşdı. Buna baxmayaraq Con birlikdə aldığı hər şeyin Rəşiddən pulunu istəyirdi.

Rəşid hər dəfə özündən çıxıb, bir də heç nəyimi səninlə paylaşmayacağam desə də, dözə bilmirdi. Elə hey

atasının dediyi “mentalitet fərqi” sözü yadına düşürdü.

Bir axşam Con onlara qonaq gəlmişdi. Birlikdə Rəşidin otağına getdilər və oyuncaqları ilə oynadılar. Conun çantasında atasının ona yeni hədiyyə etdiyi oyuncaq danışiq cihazı da vardı. Oyuncaqlarla oynayıb yorulandan sonra çantasından yeni hədiyyəsini çıxardı və birini Rəşidə uzatdı. Necə istifadə ediləcəyini öyrətdikdən sonra:

- Aşağı otağa gedərsən? – deyərək Rəşiddən xahiş etdi.

- Niyə?

- Bu cihazla ilə danışacağam. Atam yeni hədiyyə edib. Mən də oynamaq istəyirəm.

Elə bu vaxt Rəşidin ağına bir fikir gəldi. Dostuna bir dərs verməliydi. Başqalarının sıxıntılarını düşünməmənin, sadəcə öz mənfəətlərini fikirləşməyin pis olduğunu ona başa salmaq üçün oyun oynamalıydı.

- Lap yaxşı. Oynamaq istəyirsən, oyna, – dedi Rəşid.

Con böyük bir təəccüblə Rəşidin üzünə baxdı:

- Bununla tək oynamaq olmaz. Xahiş edirəm, kömək et.

Rəşid ona yaxşı bir dərs verməyə, dostluğun həqiqi dəyərini ona öyrətməyə qərar vermişdi. Bu səbəblə də çiyinlərini çəkdi:

- Sənə kömək etmək istəmirəm. Oynamaqdan yorulmuşam, Con. Biraz dərslərimlə məşğul olacağam.

Con danışiq cihazı ilə oynamağı çox istəyirdi. Bu səbəblə də daha əvvəl eləmədiyi bir şeyi etdi. Yalvarmağa başladı:

- Nə olar, xahiş edirəm, dediyimi elə.

Rəşid özüylə razılaşa bilməsə də, amerikan mentaliteti ilə yetişmiş bir uşaq kimi öz mənfəətini fikirləşməyə başladı. Əslində isə o özü də danışiq oyuncağı ilə oynamaq istəyirdi. Öz-özünə, “dözməliyəm!” – deyə fikirləşdi. “Əks təqdirdə Con ömrü boyu insanlığın, yardımlaşmanın və dostluğun dəyərini bilmədən yaşayacaqdı.”

- Bunun üçün mənə nə verəcəksən? – deyə soruşdu.

Biraz fikirləşdikdən sonra:

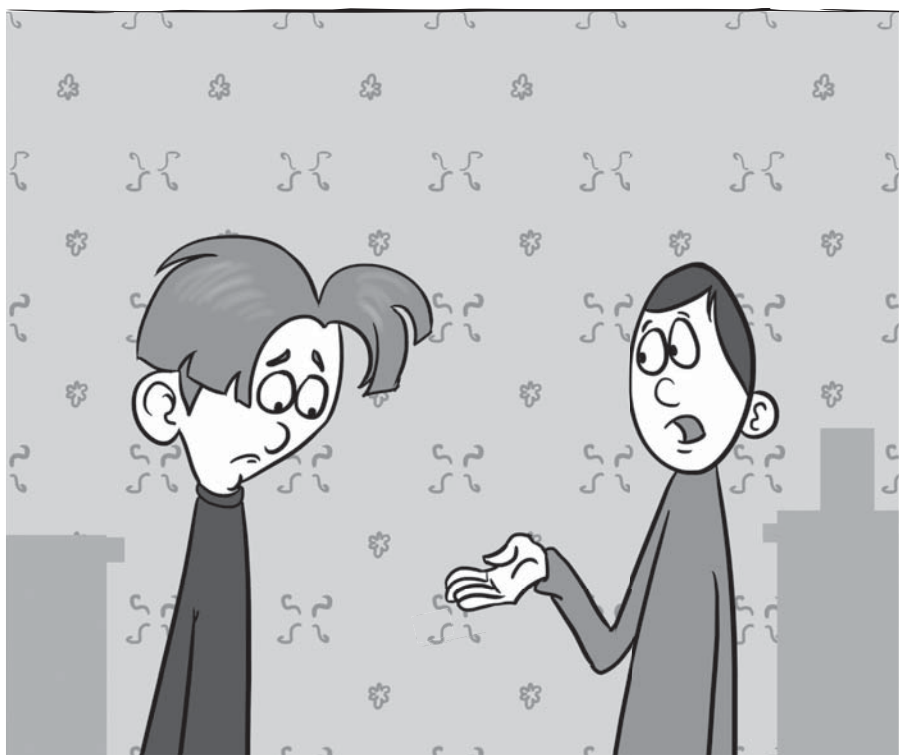
- 25 sent, – deyə cavab verdi Con.

- Olmaz, ən azı bir dollar verməlisən. 25 sent otaqdan çıxmağa, 25 sent aşağı düşməyə və 25 sent də sənə cavab verməyə.

- 75 sent edər – deyə Con təəccüblə bildirdi. - Amma axırncı 25 senti verə bilməyəcəyəm...

- Axırncı 25 sent də yenidən pillələrdən çıxıb buraya gəlməyim üçündür, – deyə Rəşid təkid etdi.

Rəşidə elə gəldi ki, dostunun üzündəki çillər birdən-birə çoxaldı.

Yazıq elə heyrətlənmişdi ki. Bir amerikalı uşaqdan belə bir təklif gəlsə, təbii qarşılayardı. Amma xüsusilə Rəşidin bu cür danışması onu çox təəccübləndirmişdi.

- Təəssüf ki, bir dollarım yoxdur, yoxsa verərdim, – dedi. - İndilik 75 sent verim, qalanını da sabah verərəm.

Rəşid bu dəfə də mənfi cavab verdi və Con özündən çıxdı:

- Sən necə dostsan? – deyə hirsle qışqırdı.

- Əsl amerikalılar kimi dost, eynən sənin kimi, – deyə Rəşid cavab verdi. Mənfəətim olmadan heç kimə heç nə etməyəcəyəm, heç kimə köməklik göstərməyəcəyəm. Bunu səndən və ölkənizin vətəndaşlarından öyrəndim.

Rəşid dostuna verdiyi dərsin bu dərəcə təsirli olacağını fikirləşməmişdi. Dostu Con fikir dəryasına qərq olmuşdu. Rəşid ona söz deyir, amma Con eşitmirdi. Nəhayət, Con oturduğu yerdən ayağa durdu və ağır-ağır Rəşidə yaxınlaşdı. Eyni türklər kimi dostunu qucaqladı və yanaqlarını öpdü.

- Nə demək istədiyini çox yaxşı başa düşdüm, dostum, – dedi. Dərsimi aldım. İnanıram ki, bizdən fərqli, dəyişik, amma sevgi ilə dolu, cana yaxın, yardımsevər bir millətin mənsubusunuz. Yoxsa belə olmazdın. Siz haqlısınız. Həmişə belə qal, yaxşımı? Heç dəyişilmə. Bundan sonra mən də səni izləməyə çalışacağam.

Gerçəkdən də Con sözünün üstündə dayandı. Dostluğa sadıq bir insan oldu. Hamıya yardım edir, hər şeyini dostlarıyla paylaşır və yeni həyatının daha gözəl olduğunu söyləyirdi.

İki dost illərdir görüşməmişdi. Çünki Rəşidin atası təqaüdə çıxmış və ailəsiylə birlikdə vətəninə qayıtmışdı. Amma Rəşid və Con illərdir məktublaşır, hətta Con hər məktubuna Rəşidin öyrətdiyi bu tilsimli cümlə ilə başlayırdı:

“Əziz dostum Rəşid...”

QIRMIZI PARLAQ XİZƏK

Lopa-lopa qar yağmağa başladı
və Məmməd bacısı Məryəmi
götürüb pəncərəyə çıxdı:

- Bax, Məryəm. Göydən şəkər yağır, – dedi.

Məryəm gülərək cavab verdi:

- Qar yağır, qaqaş, qar! Heç
göydən şəkər yağar? Şəkəri dükançı
Əli dayı satır.

Məmməd bəzən bacısıyla zarafatlaşır, onunla kiçik bir uşaq kimi rəftar edirdi. Amma bu dəfə Məryəmi aldadı bilməmişdi. Çünki iki həftə əvvəl Məryəmin dörd yaşı tamam olmuş, qarla şəkəri bir-birindən ayıracaq qədər böyümüşdü.

Həmin qış atası Məmmədə qırmızı parlaq xizək hədiyyə etmişdi. Məryəm elə o saat:

- Sürüşəcəyəm – demişdi təkidlə. Məmmədlə atası Məryəmin xizəklə sürüşə bilməsi üçün biraz da böyüməli

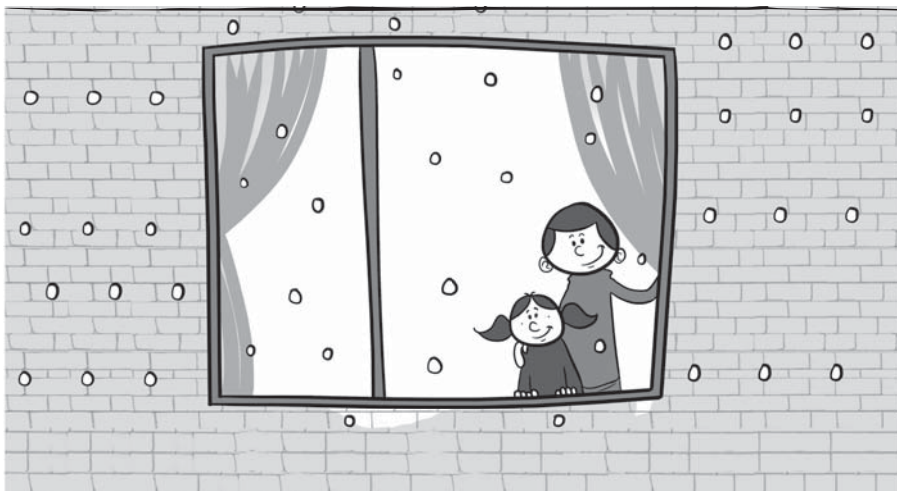
olduğunu desələr də, Məryəm inad edərək öz fikrindən əl çəkmədi. Ən nəhayət, qardaşının düz bir yerdə xizəyi çəkməsi şərtlə Məryəmin sürüşməsinə qərar verildi. Atası Məmmədə bərk-bərk tapşırdı:

- Bacını yaxşı qoru, böyük qardaş olduğunu unutma, sən də diqqətli ol və xizəklə sürüşmənin təhlükələrini yaddan çıxarma.

- Narahat olma, ata, yadımdan çıxarmaram, – dedi Məmməd.

O axşam bacı-qardaş yağın qarın oturması üçün dua etdilər. Həqiqətən də səhər açılanda hər tərəf ağappaq idi. Məryəm sevincle tullanaraq qardaşının yanına qaçdı:

- Qaqas, tez dur! Allah duamızı qəbul edib!

Məmməd tez pəncərədən həyətə baxdı. Hətta bağçanın hasarı da qarın altında qalmışdı.

Bacı və qardaş çay-çörəklərini yedikdən sonra paltolarını və çəkmələrini geyinib bayıra çıxdılar. Yaxınlıqdakı məhəllələrdən birində dik bir yoxuş var idi. Xizəklə sürüşmək üçün çox uyğun idi. İnsan həmin yoxuşdan sürüşdüyü zaman uçmuş kimi olurdu. Qar çox yağdığı üçün yoldan maşınlar da işləmirdi. Bu səbəblə də Məmməd qonşu uşaqlarını tapmaq ümidi ilə həmin yola çıxdı.

Yolda Məryəmi xizəyə oturdub çəkməyə başladı. Amma dörd yaşlı Məryəm sürüşməkdən doymurdu. Dik yoxuşa çatmaqlarına baxmayaraq xizəkdən düşmək istəmirdi.

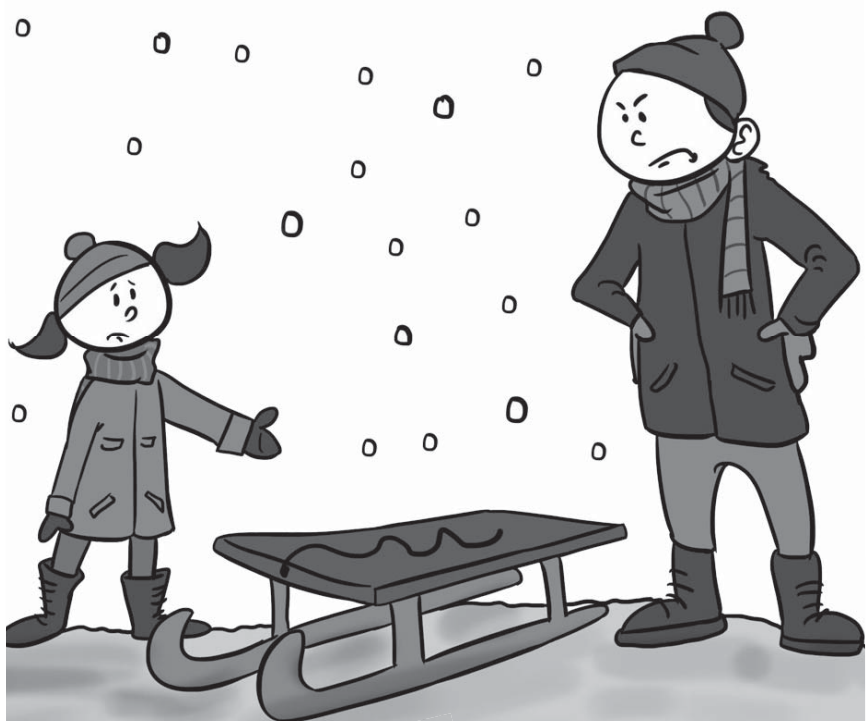
- Cığallıq eləmə, - dedi nəhayət böyük qardaş. - Xizəyə minmək növbəsi mənimdir. Həm də burada sürüşə bilməzsən.

- Sürüşə bilərəm.

- Sürüşə bilməzsən. Gör necə yoxuşdur.

- Eybi yoxdur, sürüşərəm.

Ətrafda olan uşaqlar onların danışıqlarını eşidirdi. Məmmədin fikir-

ləşdiyi kimi, məhəllənin bütün uşaqları buradaydı. Hər halda çoxdan burada sürüşməyə başlamışdılar.

Məmməd böyük çətinliklə Məryəmi xizəkdən düşməyə razı sala bildi və digər uşaqların da diqqətini cəlb etmək üçün öz xizəyinə mindi.

Məmmədin xizəyi, həqiqətən də, qəşəng idi. Yeni olduğu üçün digər uşaqların xizəklərindən daha gözəl görünürdü. Bu hal məhəllənin uşaqlarının paxıllığına səbəb olmuşdu.

Uşaqlardan biri Məmmədə yaxınlaşdı. Ətrafı mismarlanmış taxta parçasından xizək deyə istifadə edirdi. Ramin adlı bu oğlan lağlağı bir səslə:

- Yarışaq? – deyə Məmməddən soruşdu.

- Yarışaq! – deyə Məmməd cavab verdi. Ramin hər halda Məmmədi ötüb xizəyini pisləmək niyyətində idi. Amma Məmməd əsla buna yol verməyəcəkdi.

Yarış başladı və Məmməd Ramini çox arxada qoyaraq qalib oldu. Daha sonra Zaurla yarışdı və onu da ötdü.

Məryəm isə əllərini bir-birinə vura-raq qışqırırdı:

- Afərin qaqaş, afəriin!

Nəhayət, Məmməd məhəllənin çempionu olmuşdu. Heç kim onun xizəyini ötə bilmirdi. Amma bu çox normal hal idi. Təbii ki, heç kim Məmmədi ötə bilməzdi. Çünki ən yaxşı, ən bahalı xizək onun xizəyi idi.

Bir müddətdən sonra məhəllədəki bütün uşaqlar xizəklərini götürüb digər küçəyə getdilər. Artıq Məmməd təkbaşına sürüşürdü. Amma bu onun heç xoşuna gəlmirdi. Bacısı yanında idi, amma kifayət etmirdi. Ətrafında izdiham olmasını istəyirdi. Uğurlarını alqışlayan insanlar olmadıqdan sonra bunun nə mənası var idi ki?

Məmməd xizəyini də götürüb uşaqların yanına getdi. Sürüşməyə hazırlaşırı ki, Ramin yolunu kəsdi:

- Görmürsən ki, səni istəmirik. Get burdan!

Məmməd heç nə başa düşmədi. Onlara nə etmişdi ki?

- Niyə ki? – deyə soruşdu.

- Çünki xizəyin çox yaxşıdır və hər dəfə sən birinci olursan. Halbuki burada olan hər kəs birinci olmaq istəyir. Sən heç kimə imkan vermirsən.

- Yaxşı sürüşdüyüm üçün müqəssirəm?

- Sən yaxşı sürüşmürsən, sənin xizəyin yaxşıdır, – deyə Ramin do-daqlarını büzdü. Əslində burada olan uşaqlar sürüşməyi səndən də yaxşı bilirlər, amma xizəkləri yaxşı deyil. Hamımız xizəyimizi özümüz düzəltdik. Sən isə ən yaxşısını alıb gəlmisən. Özünü göstərməyə çalışırsan. Səni də istəmirik, xizəyini də!..

Məmməd hirsle oradan uzaqlaşdı. Hiddətlənmişdi və bir tərəfdən də ağlayırdı.

Ertəsi gün yenə də yaxşı qar vardı. Məmməd yenə də xizəyini götürüb küçəyə çıxdı. Yenə də tək sürüşürdü və bu onun xoşuna gəlmirdi. Üstəlik Raminin səsi qulaqlarından getmirdi.

Bayırda çox dayana bilmədi və evə qayıtdı. Ağına bir fikir gəlmişdi. Bir neçə dənə taxta tapıb özü üçün xizək düzəltməyə başladı. Bacısı Məryəmin də ona yardım etməsinə izin verdi. Buna baxmayaraq, işini qurtaranda düzəltdiyi şey xizəyə çox da oxşamırdı. Amma öz əl əməyinin bəhrəsi idi. Böyük qürur hissi ilə xizəyini də götürüb yoxuşun başına çıxdı. Hamı orada

idi. Ramin, Zaur, Nicat, Vüqar, Cəlal,
məhəllənin bütün uşaqları.

Əvvəl heç Məmmədin üzünə də
baxmadılar. Sonra taxta xizəyini gö-
rüb ona yaxınlaşdılar. Məmməd bir
şeyə fikir verdi ki, bütün uşaqların
gözləri parıldayır. Məhz bu vaxt özü-
nü onlardan biri kimi hiss etdi. Artıq
onunla yaxşı rəftar edirdilər.

Yenə yarışdılar, bəzən Məmməd qalib oldu, bəzən də onlar. Bərabər şərtlərlə yarışıb uduzmağın da başqa cür ləzzəti olduğunu hiss etdi. Həmin gün bunu daha yaxşı başa düşdü və bir daha atasının aldığı bahalı xizəyi küçəyə çıxartmadı

OĞRU

Akifin anası həmişə oğluna: “Yaxşı tanımadığın insanlar-la dostluq etmə,” – deyirdi. Akif də illərlə anasının bu nəsihətinə qulaq asdı və bunun çox xeyrini gördü. On-suzda anasının nəsihətini tutmağa da-vam etsəydi, başına bu işlər gəlməz, indi həbsxanada olmazdı.

O zamanlar hələ yeniyetməlik ya-şındaydı. “Anamın nəsihəti də onunla birlikdə öldü. Artıq gedəcəyim yolu özüm müəyyən etməliyəm” – demiş-di. İndi isə belə fikirləşdiyi üçün çox utanırdı. Amma iş işdən keçmişdi. Bir daha geri qayıtmaq, yenidən baş-lamaq olmazdı. Bəlkə bir gün... Bəli, bir gün cəzasını çəkib azadlığa qovuş-duqdan sonra yaxşı insanlarla dost olmağa cəhd edəcək və yaxşı tanıma-dığı insanlara inanmayacaqdı. Dərsini almış, amma çox ziyana düşmüşdü. Həbsxanada ən azı bir il qala bilərdi.

Başı qollarının arasında fikirləşirdi. Fikirləşməkdən şiddətli şəkildə baş ağrıyırdı. Birazdan nəzarətçi gələcək və onun nömrəsini elan edəcəkdi. Həbsxana maşınına mindirilib məhkəməyə aparılacaq, dördüncü dəfə hakim qarşısına çıxarılacaqdı. Bəlkə də, qərar veriləcəkdi. Fikirləşməməyə cəhd etdi.

Əslinə baxsan, uşaqlıq illəri çox gözəl keçmişdi. Yaxşı uşaq idi. Heç kimi üzmək istəməz, hamıya yardım edərdi. Bu səbəblə də çox sevilirdi.

Anasının vəfat etməsindən sonra hər şey tərs getməyə başlamışdı. Bu vaxt Akif hələ on üç yaşında idi. Daha sonra atası yenidən ailə qurmuş və ögey anası onu döyməyə başlamışdı. Atası isə bütün sevgisini yeni uşaqlarına vermiş, Akifin səsi çıxmamışdı.

Bu vəziyyətə sadəcə üç il dözə bilən Akif yaşı on altıya çatanda evdən qaçmışdı. Fikirləşirdi ki, artıq özü-özünü idarə edə bilər.

Küçələrdə boş-boş dolaşanda qarşısına Eldəniz adlı bir oğlan çıxmışdı. Eldəniz Akifdən sadəcə iki yaş böyük idi. O da evdən qaçmışdı.

İki gənc dost olmuşdu. Birlikdə kağız, şüşə və metal toplayır, bunları sataraq qazandıqları pulla ancaq qarınlarnı doyura bilirdilər.

Akif yeni dostuna baxıb siqaret   km y  də başlamışdı. Artıq   r k pulu ilə yanaşı, siqaret pulu da qazanmalıydı.

Vaxtaşırı anasının nəsihətləri yadına d ş r, səhvlərini g r r, amma bu barədə fikirləşmək ona s rf etmirdi.

Bir gün Eldəniz şikayət etməyə başladı:

- Sınıq şüşə, paslı dəmir yığaraq bu həyatda yaşımaq olmaz dostum. Başqa bir yol tapmalıyıq. Varlılar bizdən ağıllı deyil ki, bir az fikirləşmək lazımdır.

- Necə? – deyə Akif təəccüblə soruşdu.

Eldəniz pıçıltı ilə danışmağa başladı:

- Bir nəfərlə tanış oldum. Adı Əbişqadır. Varlanmağın kəsə yolunu bilir. Bizi öz yanına götürməyə razı oldu. Səninlə də tanış olmaq istəyir.

- Nə iş görəcəyik?

- Hələlik bir tanış olun, o özü desin, xoşuna gələcək.

Ertəsi gün Əbişqa ilə tanış oldular. Əbişqa da onlarla həmyaşd bir uşaq idi. Dodağının bir kənarında sönmüş siqaret tutmuşdu. Sarışın və çirkli saçları dağınıq idi. Amma geyimi yaxşı idi. Hiyləgər baxışları insanı

hövsələdən çıxarırdı. Akifi başdan ayağa süzərək danışıdı:

- Varlı bir əmim var uşaqlar. İndi məzuniyyətdədir. Dünən axşam mənə zəng vurmuşdu. Evindəki bahalı əşyalara görə narahatdır. Onları götürüb daha təhlükəsiz bir yerə daşıyacağıq, işimiz budur. Mən sizə evi göstərəcəyəm, siz də yığışdırıb buraya gətirəcəksiniz. Buna müqabil olaraq mən hərənizə yüz manat verəcəyəm.

Yüz manat sözünü eşidən Akif heç fikirləşmədən təklifi qəbul etdi. Əbişqa ilə birlikdə əmisinin evinə getdilər. O, evin açarını Eldənizə verdi.

- İş gecə edin. Mən də bir yük maşını ilə evin önündə gözləyəcəyəm. Sizəşyaları yükləyən kimi gedərik.

- Niyə gecə? – deyə Akif çəkinərək soruşdu.

Əbişqa hirsle çığırdı:

- Çünki gündüz məşğulam. Həm də ki, istifadə edəcəyim yük maşını bir dostumdur. Gündüzlər özü işlədir.

Akif üzr istəyib susdu. Həmin gün gecənin yarısı Əbişqanın göstərdiyi binanın qarşısına getdilər. Eldənizin əlində bir fənər vardı. Onlara işıqları yandırmmaları tapşırılmışdı. Televi-

zoru, kompüterü və digər elektronik əşyaları daşıyıb Əbişqanın gətirdiyi yük maşınına yüklədilər.

- Sobaya, gecə lampasının içinə, siyirmələrə yaxşı baxın – deyər Əbişqa bərk-bərk tapşırırdı. - Əmim yoldaşının qızıl-zinət əşyalarını da istəyir, amma yerini unudub. Hə, divardakı portretlərin də arxasına baxmağı unutmayın.

Həqiqətən də, divardakı portretlərdən birinin arxasından qızıl-zinət əşyaları çıxdı. Hamısını yaylığa yığb pilləkənlərlə aşağı düşməyə başladılar. Akifin ürəyi həyəcanla döyünməyə

başladı. Yeni-yeni bu işin normal olmadığını düşünməyə başlamışdı. Qorxurdu. Titrəyən bir səslə Eldənizə bu işin səhv olduğunu və bu işdən imtina etməli olduqlarını dedi.

- Başın xarab olub? – deyə Eldəniz pıçıltıyla qışqırdı. - Hərəyə yüz manat alacağıq. Qalanı bizi maraqlandırmaz.

Elə bu vaxt ayağı ilişdi. Pilləkənin başından aşağı mərtəbəyə yuvarlandı. Eyni zamanda qarşısına yıxıldığı evin qapısı da açıldı. Və fəryadlı bir səs bütün binanı başına götürdü:

- Kömək edin, oğru vaaar!

Binanın sakinləri bir anda bayıra çıxdılar. Amma yük maşını yerində yox idi. Hər halda Əbişqa səs-küyü eşidərək qaçmışdı.

Akiflə Eldəniz isə o dəqiqə yaxalandılar. Akif məhkəmədə bir kəlmə də danışmadı, heç kimi ittiham etmədi. Eldənizin dediklərini eşidəndə isə çox pis oldu:

- Möhtərəm hakim! – dedi Eldəniz Akifi göstərüb. - Bütün günahlar ondadır. O məni aldatdı. “Qısa yoldan varlanacağıq” – dedi. Əmisinin evinə gedib dəyərli əşyaları götürüb gizlətməyimizi xahiş etdi. Onun tətildə

olduğunu dedi. Ona aldandım. Oğru olduğunu, inanın ki, bilmirdim.

Məhz həmin gün anasının nəsihətinin nə qədər yerində olduğunu başa düşdü. Pis dostun qurbanı olmuşdu.

- 105 nömrə, 105 nömrə dalınca gəl!

Ayağa durdu. Burada insanı adla yox, nömrə ilə çağırırdılar. Nəzarətçinin dalınca getdi. Sonra polislərin arasında əli qandallı olaraq maşına mindi. Başına gələn hər şeyi məhkəmədə danışmağa qərar vermişdi. Əbişqanı da deyəcəkdi. Nə olursa olsun, bir daha da anasının nəsihətlərini unutmayaacaq, asan yolla pul qazanmaq həvəsinə düşməyəcəkdi. Həyatının ən böyük dərslərini ən acı şəkildə almışdı.

BABALAR VƏ NƏVƏLƏR

Bir gün Mahmud öz babasının bütün babalardan güclü olduğunu iddia etdi və bu, Ramizin xətrinə dəydi.

- Heç elə bir şey yoxdur! – deyə qışqırdı. - Mənim babam istəsə, sənin babanı döyər.

Mahmud ağır-ağır Ramizə tərəf çevrildi. Əslində, o, Cəmil ilə söhbət edirdi. Ramizin isə söhbətə niyə müdaxilə etdiyini başa düşə bilmirdi. Hər halda özünü saxlaya bilməyib elə-belə girmişdi söhbətə.

İndi isə üz-üzə dayanmışdılar. Bir-birlərinə baxırdılar. Ramiz nə qədər hirsli idisə, Mahmud o qədər sakit idi.

- Nə döymək? – deyə soruşdu. - İndi döyməkdən kim danışdı ki?

Ramiz çaşmışdı. Elə bil biraz əvvəl babasını tərifləyən Mahmud deyildi.

- Sən – deyərək özünü haqlı çıxarmağa çalışdı,- “Babam bütün babalardan güclüdür” demədinmi? – dedi.

- Hə, dedim! Nə oldu ki?

- Yalan oldu! Çünki mənim babam daha güclüdür.

- Eləmi?

Mahmudun səsinə sərtlikdən çox istehza sezilirdi. Dudaqlarını büzdü. Bütün hərəkətləri onun, qarşısındakını lağa qoyduğunu göstərirdi.

- İnanmırsansa, Cə mildən soruş, – dedi Ramiz. - O babalarımızı tanıyır. Hansının daha güclü olduğunu o desin.

Amma Cə mil bu mübahisəyə qarışmaq istəmirdi:

- Məni yaddan çıxarın, mən qarışmıram. Öz aranızda həll edin.

“Belə dost olmaz olsun” – deyə Ramiz öz-özünə fikirləşdi. Artıq indi öz problemini özü həll etməliydi. Əsəbindən bir az da gərginləşdi. Ürəyindən Mahmudu yumruqlamağı keçirsə də, Mahmudun ondan güclü olduğunu fikirləşib bunu etmədi. Hər halda özünü Ramizdən daha yaxşı müdafiə edə bilərdi. Həm də ki, evə döyülmüş uşaq kimi qayıtmaq istəmirdi. Biraz daha yumşaq rəftar etsə, hər halda yaxşı olacaqdı.

- Mənim babam bir oturanda dörd boşqab yemək yeyir, – dedi.

- Elələrinə yalançı pəhləvan deyirlər. Deməli, ona görə göbəyi özündən iki metr qabaqda gedir.

Artıq bu qədər də olmazdı. Onun nə ixtiyarı var idi babasını lağa qoymağa? Nəticədə babası çox yemək yeməsi ilə öyünən və sadəcə yemək

yeyən bir insan deyildi. Hücüm eləsə necə olardı? Bəlkə də gücü çatardı?

Bunun üçün hazırlaşdı. Amma gözləri Mahmudun sıxılmış yumruqlarına sataşanda özünü saxladı. Əvvəl söz yarışını başa vurmalıydı. Sonra lazım gəlsə yumruqlarını da işə salardı.

- Mənim babam kök deyil, sadəcə bir az canlıdır. Sən öz babana bax. Pillekənlə çıxanda tənənfəs olur. Nəfəsi çatmır.

- Çünki pillələri qaçaraq çıxır. Sənin baban kimi hər pillədə yarım saat dayanmır.

Babasının hər pillədə yox, bir neçə pillədən bir dayandığı doğru idi. Çünki qocalmışdı. Yetmişdən çox yaşı olan bir insan üçün Mahmudun dedikləri düzgün deyildi. Niyə bu qədər mübaliğə edirdi ki?

Mahmud çox şişirdirdi, bu düzdür. Amma Ramizin dediklərini də qəbul etmək mümkün deyildi. Tənənfəs olduğunu sadəcə bir neçə dəfə görmüşdü. Həmin günlər Mahmudun babasının xəstə olduğunu da bilirdi. İndi bu vəziyyətdən istifadə etmək düzgün olmazdı.

Yenidən Cəmilə baxdı. Olduğu yerdə dayanmışdı. Bu mübahisənin sonunun nə olacağı onun üçün də maraqlı idi. Diqqətlə baxırdı.

İndilik söz yarışının qalibi Mahmud olmuşdu. Onsuzda heç kim onunla mübahisə etməyə cəsarət etmirdi. Bir yolunu tapıb istədiyini qəbul etdirirdi.

Ramiz belə bir mübahisəyə girişdiyi üçün çoxdan peşman olmuşdu. Cəmil hər şeyi görməsəydi, bəlkə də, geri addım ata bilərdi. Amma bunu qəbul edə bilməzdi. Cəmilin bu gördükləri barədə başqalarına da bəhs etməsindən qorxurdu. Özünü söz yarışının qalibi olmaq məcburiyyətində hiss edirdi. Bəs sözü qurtardıqdan sonra nə edəcəkdi? Birdən dalaşsalar nə olacaqdı? İndidən bu barədə fikirləşməliyi. Düşündükcə tükələri biz-biz olurdu.

- Ötən gün sənin baban həkimə getmişdi. Amma mənim babam illərdir həkim üzü görməyib. Buna nə deyirsən?

Mahmud qəhqəhə ilə güldü:

- Eləmi? Deməli, babanın xəstəliklərinə həkimlər də çarə tapa bilmədikləri üçün o bundan imtina edib.

- Heç elə deyil. O dərman da qəbul etmir.

- Sağalacağına ümid qalmayan xəstəyə dərman nə edəcək ki?

- Sən artıq həddini aşırısan.

- Əsas sən həddini aşırısan. Bu mübahisəyə də əvvəl sən başladın.

- Yox, sən başladın!

- Hələ babama da yalançı dedin.

- Babam babaların ən güclüsüdür deyən də sənsən.

- Təbii ki, elədir. Amma bundan sənə nə?

- Mənim də babam var.

- Babana o qədər arxalanırsansa onları xəlvəti test edək.

- Nə testi? Sözü başqa yerə aparma.

- Heç bir yerə aparmıram. Sən gələndə babaların biliyindən danışır-dım. Güclüdür deyəndə onun bilikli ol-

duğunu nəzərdə tuturdum. Sən mövzunu bilmədən mübahisəyə başladın.

Elə bil Ramizin başından qaynar su töküldü. Qıpqırmızı qızardı və Cəmilin üzünə baxdı. Cəmil başını bulayaraq Mahmudun sözlərini təsdiq etdi. Ramiz səhvini başa düşdü. Mövzunun nə olduğunu bilmədən söhbətə qarışmışdı:

- Səhv başa düşmüşəm, – deyə mızıldandı.

- Mən əvvəldən bilirdim sənin səhv başa düşdüyünü, – deyə Mahmud cavab verdi.

- Elə isə niyə uzatdın?

- Sənə dərs vermək üçün. Çünki həmişə belə edirsən. Məsələni başa düşmədən söhbətə qarışırsan. Bu vərdisin gələcəkdə sənin üçün problem ola bilər.

Başı ilə yolu işarə etdi:

- Bax gör kim gəlir?

Ramiz arxasına baxdı. İkisinin də babası qol-qola girmiş, gülümsəyərək gəlirdilər. Biri danışanda digəri dinləyirdi. Arada bir dayanıb nəfəslərini dəridilər. Nəvələrinin et-

diyi mübahisəni eşitsəydilər kim bilir necə də gülərdilər.

- Qocalanda mən də onlar kimi olmaq istəyirəm, – dedi Ramiz.

- Mən də, - deyə Mahmud cavab verdi. Bir-birlərini necə də yaxşı başa düşürlər, elə deyilmi?

- Həqiqətən də elədir. İllərin dostudurlar.

- Amma biz üç gündən bir dalaşmasaq dayana bilmirik. Deməli biz uşaqların böyükklərdən öyrənəcəyi çox şey var.

Məsələ dava-dalşsız başa çatmışdı.

KÖHNƏ DÜŞMƏN TƏZƏ DOST

Nicatla Əziz eyni məhəllədə yaşayır, eyni məktəbə gedir, eyni sinifdə oxuyurdular. Hətta eyni partada otururdular. Amma artıq belə deyildi. Çünki dalaşmışdılar və araları dəymişdi.

Nicat davakar uşaq idi. Ətrafındakı uşaqları narahat edirdi. Hələ Əzizə qarşı da xüsusi kin bəsləyirdi eləbil. Harda rastına çıxsə ona tərs-tərs baxır, deyindir, onu davaya çəkmək üçün əlindən gələni edirdi.

Əziz isə Nicatın əksinə, çox sakit uşaq idi. Biraz özünə qapalı və küsəyən idi, amma xeyirxah insandı. Nicatın hərəkətlərini heç cür başa düşmürdü. Ona qalsa Nicatla dost olardı. Amma Nicat ona yaxınlıq vermirdi. Lovğa olduğunu, hamıya yuxarıdan

baxdığını, özünü ağıllı göstərdiyini deyirdi.

Bir gün onun yolunu kəsdi. Yumruqları sıxılmışdı və dəli kimi baxırdı:

- Mənimlə dalaşmalısən. Görək kim üstündür.

Əziz geriye çəkildi:

- Dalaşmaq istəmirəm. Dava edərək heç nəyi həll etmək olmaz.

Nicatın səsinə həm hiddət, həm də lağlağılıq vardı:

- Bəs necə həll edilir, oxumaqla?

- Eh! – deyərək Əziz çiyinlərini çəkdi. Bəlkə oxuyaraq nəşə əldə etmək olar.

- Yalan! – deyə Nicat qışqırdı. - Atam hər şeyi biləyinin gücü ilə qazandığını deyir. Haqlıdır da. Bu dünyada ancaq biləyi güclü olanlar qazanır. Budur isbatı!

Üzünə bir yumruq atdı. Elə bil Əzizin gözlərindən qılgı çıxdı. Səndələdi. Yıxılmamaq üçün özünü güclə saxladı.

- Məndən nə istəyirsən? – deyə sakitcə soruşdu.

- Mənimlə dalaşmağın, – deyə Nicat qışqırdı. - Kimin üstün ol-

duğunu hamı görməlidir. Sənin hərəkətlərindən bezmişəm.

- Mən heç kimə şou göstərmirəm, – deyə Əziz özünü müdafiə etdi.

Nicat hiddətindən əsirdi:

- Eləmi? Bəs sən hər dərsdə əlini qaldırmağına nə deyək? Sonra da hər şeyi bildiyini iddia edirsən. Bu hərəkətinlə də sinifdə hamının canını sıxırsan.

- Sadəcə sualların cavabını bildiyim vaxt əlimi qaldırıram.

- O qədər çox bilirsənsə dalaşmağı da bilməlisən. Göstər görüm özünü. Bir yumruq vur. Vur görək kim güclüdür!..

Bir yumruq daha vurdu. Əzizin burnu qanamağa başlamışdı. Çox ağrısa da, hələlik dözməliydi. Sakit idi.

- Mən daha güclüyəm, – dedi sakit-sakit. Həqiqətən də güclü olan zorakılıq yolunu seçməz.

Bu sözlər qarşısında Nicat daha da əsəbiləşdi. Yenidən hücum keçdi. Bu dəfə Əzizi yerə yıxdı. Gücünü yerində idi. Əziz isə zəif və solğun uşaq idi. Qarşılıq versə daha çox döyüləcəyini bilirdi.

O axşam üzü qan-rəvan içində qayıtdı evə. Təlaşlanan anasına yığıldığını dedi. Məktəbdə də eyni şeyi dedi, amma heç kimi inandıra bilmədi. Çünki Nicat baş verən hadisəni hamıya danışmışdı:

- Onu əməlli-başlı əzişdirmişəm. Payını verdim. Bundan sonra heç kimə yuxarıdan aşağı baxmayacaq.

Hadisədən xəbər tutan sinif yoldaşları Əzizi ələ salmağa başladılar. Salman Əzizə eşitdirməyə çalışaraq, “Qorxu cənnətdən gəlir” – demiş, olduqca uzun boylu uşaq olan İbrahim lövhəyə, “Bu sinifdə qorxaqlara yer yoxdur” – yazmışdı.

Sinifdəki bu vəziyyət Nicatın xoşuna gəlmişdi. Yerindən durub möhkəm səslə:

- Döyülmək istəyən varmı? – deyə soruşdu və Əzizə baxdı.

Əziz ona reaksiya vermir və partasında otururdu. Dəftərini çıxarmış və bütün səhifəni bir cümlə ilə doldurmuşdu.

Hamı onun dəftərinə nə yazdığı ilə maraqlanırdı və bir-birilərinə baxırdılar. Kamran hiss etdirmədən Əzizə yaxınlaşdı. Bir anda dəftərini götürüb yazdığı cümləni bərkdən oxumağa başladı:

- Bilik zorakılıqdan daha qüvvətlidir.

Nicat hiddətlənib özündən çıxdı. Əzizin üstünə getdi:

- Çoxbilmiş! – deyə qışqırdı. - Sənin biliyin məndən qüvvətli olsun, biz də görək.

Əzizin üstünə getmək istəyəndə müəllim sinifə girdi. Ertəsi gün yanında dörd dostu ilə birlikdə Əzizin yolunu kəsdi. Hırıldayaraq yanına yaxınlaşdı. Bir tərəfdən də qollarını çirmələyərək:

- Baxıb görək bilik zorakılıqdan necə qüvvətli olacaq? Göstər, dostlarım da görsün, - dedi.

Nicat yenə də Əzizi amansızca döydü. O qədər döydü ki, nəhayət, davanı izləyən Həsən dayana bilməyib Nicatı tutdu:

- Bəsdir! Uşağı öldürəcəksən.

Həyat beləcə davam etdi və uşaqlar ibtidai sinifi bitirdilər. Nicat məktəbdən çıxdı və atasının mərkətində işləməyə başladı. Əziz universitet imtahanlarına hazırlaşdığı zaman artıq Nicatın atasından ayrı öz dükanı vardı. Nicat bununla öyünür, keçmiş sinif yoldaşına rast gələndə pulla dolu portmanatını çıxarıb:

- Siz hələ sürünün, mən isə yükümü çoxdan tutmuşam – deyirdi.

Onlar hələ də eyni məhəllədə yaşayırdı, bəzən də bir-birilərinə rast gəlirdilər. Bütün baş verənlərə baxmayaraq, Əziz salam verir, Nicat isə baş işarəsi ilə onun salamına qarşılıq verirdi. Bir gün də gülərək belə demişdi:

- Necədir, bilik zorakılıqdan daha qüvvətli imiş? Mənə bax. Şəhərdə hamı mənə tanıyır və mənə barmaqla göstərirlər. Sən isə hələ də oxuyursan. Bu gedişlə də bir dəhrəyə sap olmayacaqsan.

İllər keçdi, Əziz tibb fakültəsində təhsil almaq üçün başqa bir şəhərə getdi, yaxşı bir həkim oldu, adı qəzetlərdə çıxdı.

Günlərin bir günü doğulduğu şəhərə qonaq gəldi. Yaşlanmışdı, amma sağlam olduğu üçün cavan görünürdü. Gücü-qüvvəti yerində idi.

Şəhərə gəldiyindən hamı xəbər tutmuş, hər kəs onu görməyə gəlmişdi. Ətrafı keçmiş dostlarıyla dolmuşdu. Onunla eyni məktəbdə oxuduqları üçün fəxr edirdilər. Onlar keçmiş xatirələrini danışb özlərinə pay çıxarırdılar.

Onların birlikdə oturduqları yerin qarşısında cırıq paltarlı arıq bir adam

dolaşırdı. Aydın olurdu ki, içəriyə girməyə cəsarət edə bilmir, amma bir şəkildə həkimini də görməyə çalışırdı.

Əziz uşaqlıq vaxtının dələduz, zorakılıq yolunu gedən sinif yoldaşı Nicatı görən kimi bayıra çıxdı. Qollarından tutub onu içəriyə apardı, qarşısına otuzdurdu və onun üçün çay gətirdi.

Sonra bir çay daha... Söhbət əsnasında məlum oldu ki, Nicat iflas edib və ona-buna möhtac vəziyyətə düşüb. Ordan çıxıb birlikdə restorana getdilər. Yemək yedikdən sonra Əziz o ilin zəkatını Nicata verdi.

Nəhayət, ayrılmaq vaxtı çatdı. Nicat həkim dostunu yola salarkən başını bulayır və belə deyirdi:

- Biliyin zorakılıqdan daha qüvvətli olduğunu gördüm, təəssüf ki, bunu gec öyrəndim. Uğurlar olsun, köhnə düşmənim, təzə dostum Əziz həkim!

18 NÖMRƏ

Əli 18 nömrəli avtobusa mindiyi ilk günü çox gözəl xatırlayırdı. Birinci sinfə yeni başlayacaqdı. Anasının əlindən tutmuş, birlikdə dayanacaqə qədər getmişdilər. Çox həyəcanlı idi. Beynində minlərlə sual vardı. Müəlliməsi və şagird yoldaşları necə insanlar idi? Onun üçün çox maraqlıydı. Hərçənd ki, uşaq bağçasına getmişdi, amma hər halda məktəb fərqli bir yer olmalıydı. Böyük qardaşı da elə deyirdi, hər halda səhv demirdi. Bir də hər zaman, “böüyəndə sən də məktəbə gedəcəksən” – deyirdi. Görəsən, həqiqətən böyüyüb?

Əli bütün bunları düşünərkən yoldan keçən maşınların arasından böyük qırmızı avtobus görünmüş, ağır-ağır dayanacaqə yaxınlaşmışdı. Rənginə və böyüklüyünə görə avtobusa heyran qalmışdı.

“Necə də böyük maşındır. Nə qədər baxırsan qur-

tarmır”, – deyə həyəcanla fikirləşmişdi. “Üstəlik körüyü də var. Evdəki oyuncaq avtobusa oxşayır. Qırmızı və kö-rüklüdür. Qabaq şüşəsi də necə bö-yükdür. Şüşədə reklam və yazılar da var. Dayan görüm, mən bu rəqəmləri tanıyıram. Bağçada müəllimələrimiz göstərmişdi. Biri bir, digəri də səkkiz olmalıdır.”

Həyəcanla anasına döndü:

- Avtobusun üstündə niyə bir və səkkiz yazılıb?

Anası təbəssümlə oğluna baxdı:

- Avtobusun üstündəki rəqəmlər onun marşrut nömrəsini göstərir. Rəqəmləri də düzgün bildin. Bir və səkkiz. Afərin oğlum. Amma sən bunu 18 oxuyacaqsan, yaxşıımı? Onsuzda öyrəşəndən sonra dayanacağa tək gələcəksən və məktəbə 18 nömrəli avtobusla gedəcəksən, yaxşı?

Bu sözlər Əlinin çox xoşuna gəldi. Bir müddət keçəndən sonra Əli məktəbə tək getməyə başlamış və o gündən bəri 18 nömrəli avtobusdan istifadə etmişdi. Artıq on üç yaşına çatmış və yeddinci sinfə gedirdi.

Məktəbini, məktəb yoldaşlarını nə qədər çox sevirdisə 18 nömrəli avto-

busu da o qədər sevirdi. Məktəbə başladığı gündən bəri onun ən yaxın dostu olmuşdu. Bəzən soyuq havada tez gəlməsi üçün dua etmiş, bəzən də isti havalarda avtobusun kondisionerində sərinləmişdi. Qış aylarında isə avtobusun içi isti olurdu. 18 nömrəyə minmək Əli üçün ana qucağına sığınmaq kimiydi. Hər oturacağını, tutacaq yerlərini, nə vaxt boş, nə vaxt dolu olduğunu, qısaca hər şeyini əzbərdən bilirdi.

Səhərlər məktəbə gedərkən və axşamlar evə qayıdarkən hər yaşda insanlarla dost olmuşdu. Onların arasında bir nəfər var idi ki, onun yeri başqa idi.

Bir gün məktəbdən çıxıb evə qayıdırdı. O vaxt dördüncü sinifdə oxuyurdu. Son dərs bədən tərbiyəsi olduğu üçün çox yorğun idi. 18 nömrəyə ilk dayanacaqda mindiyi üçün oturmağa yer də tapmışdı. Avtobus getdikcə hər dayanacaqda dayanır və yeni sənişinlər minirdi. Əlinin gözləri avtobusdakı yaşlı bir xalaya sataşdı. Dolu yanaqları olan şirin bir nənə idi. Bir tərəfdən əlindəki bazar torbalarını tutmağa çalışır, bir tərəfdən də çətinliklə ayaqüstə dayanırdı.

Əli neyləməli olduğunu bilirdi. Bəli, illərdir avtobusa minə-minə adətlərini də öyrənmişdi. Dərhal ayağa durub yerini yaşlı xalaya verdi. Qoca xalanın gözlərində gördüyü sevinc ışıltısını Əli ömrü boyu unuda bilmədi.

Xala oturduqdan sonra Əlinin məktəb çantasını da götürüb bazar torbaları ilə birlikdə qucağına qoydu. Xala oturmuş, Əli isə onun yanında ayaqüstə dayanmışdı.

Söhbət eləməyə başladılar. Xala əvvəl harada oxuduğunu, neçənci sinifdə oxuduğunu soruşdu. Yol uzandıqca söhbət də dərinləşdi. Bir-birlərinə özləri və ailələri barədə məlumat verdilər. Əli kiçik qardaşının iməkləməyə başladığını, kirayədə yaşadıklarını, atasının dövlət qulluqçusu olduğunu, bir MTK-ya yazıldıqlarını, bu yaxınlarda öz evlərinə köçəcəklərinə ümidvar olduğunu dedi. Adının Aminə olduğunu deyən bu xala isə hər ay pensiyasını almaq üçün 18 nömrəli avtobusa minirdi.

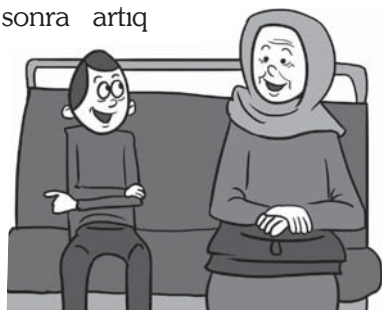
Aminə xalanın düşəcəyi dayanacaqda çatanda isə illərin dostu kimi qucaqlaşır öpüşdülər. O gündən sonra hər ayın əvvəlində 18 nömrəli avtobusda bir-birlərinə rast gəlirdilər. Yol boyu bir

ayda baş verənlər barədə bir-birilərinə danışdılar.

Dostluqları ilə birlikdə bir-birilərinə qarşı sevgiləri də çoxalmışdı. Elə ki, Aminə xala bəzən sırf Əlini görmək üçün vaxtaşırı avtobusa minirdi. 18 nömrəli avtobus onların görüş yeri olmuşdu.

Bu dostluqları üç il davam etdi. Amma bir müddətdən sonra artıq Aminə xala görünməməyə başladı.

Nə ayın əvvəlində gəlməmişdi, nə də ayın ortasında. Əli çox kədər-lənmişdi. Ən yaxın dostu-nu itirmişdi. Onun ev ün-vanını almadığı üçün çox peşman olmuşdu.

Ünvanı olsaydı, evinə gedər və qohumlarından nə baş verdiyini öyrənərdi.

Bir neçə gündən sonra isə 18 nömrəli avtobusun istismar müddətini başa vurduğunu və marşrutdan çıxarıldığını eşitdi.

İki üzüntü üst-üstə gəlmişdi. Həm Aminə xalanın yoxa çıxması, həm də 18 nömrəli avtobusun marşrut-

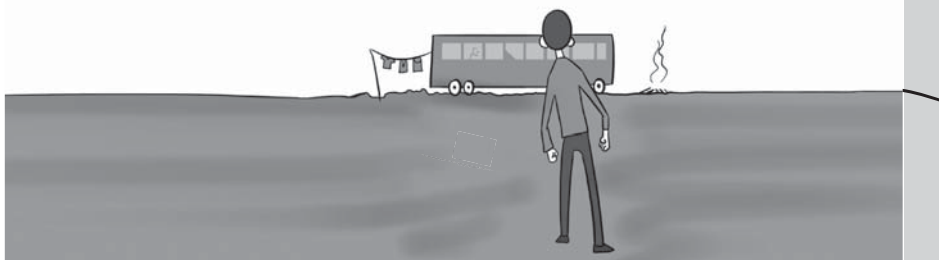
dan çıxarılması onu çox kədərləndirmişdi.

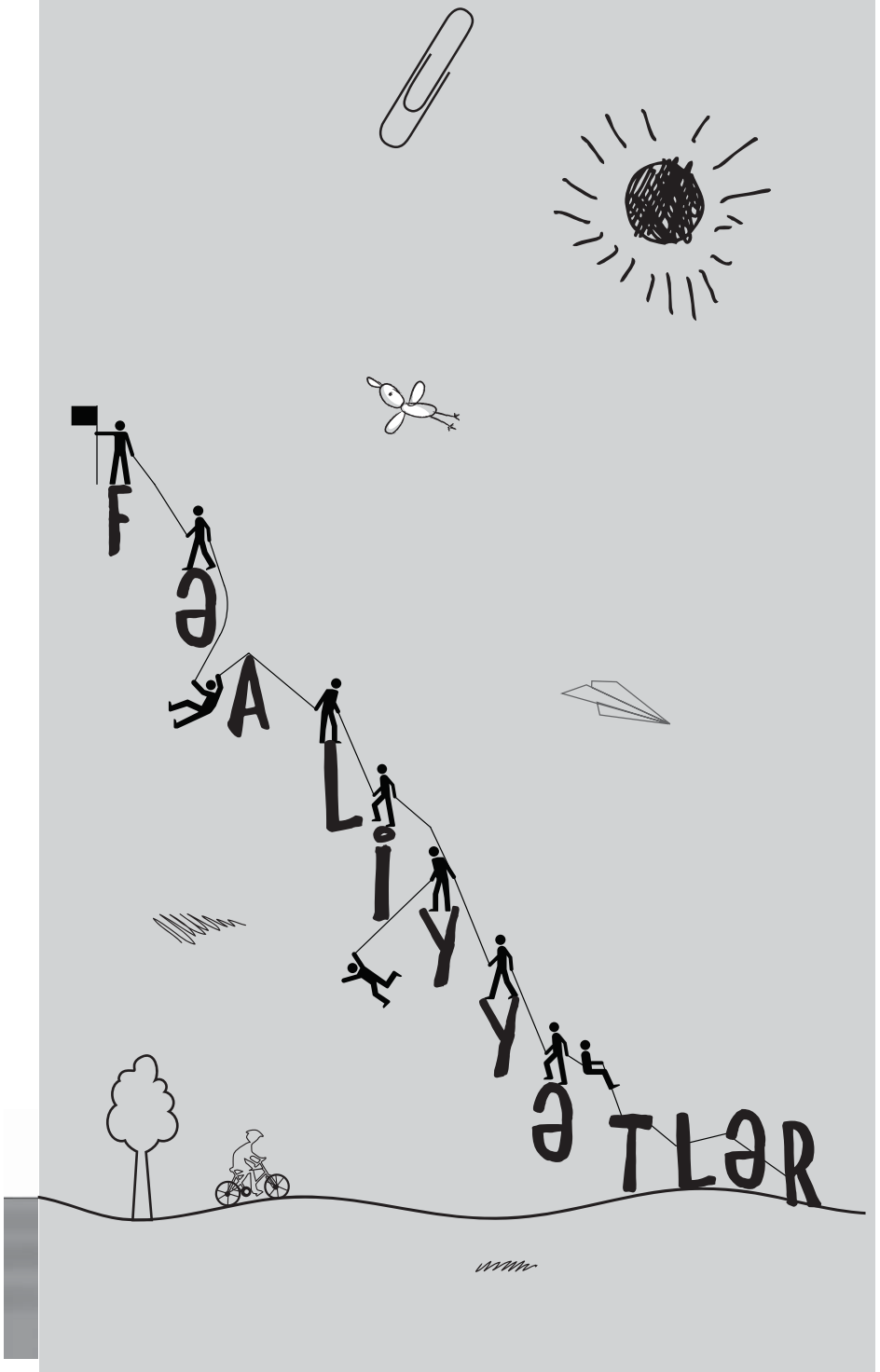
Əli marşruta daxil edilmiş yeni 18 nömrəyə öyrəşə bilmirdi. Gözəl bənövşəyi rəngi vardı və yazıları da işıqla yazılmışdı. Amma içində Aminə xalanın olduğu qırmızı körüklü avtobus üçün darıxırdı.

Bir gün yenə də evə qayıdanda avtobusa mindi. Əvvəlki 18 nömrəyə minənlər yeni avtobusa mindiyi üçün Əli xamlıq çəkmirdi. Üzüntü ilə köhnə avtobusu xatırlayarkən gözü qarşısında oturan Əhməd dayının oxuduğu qəzetə sataşdı. Qəzetdə köhnə 18 nömrəli avtobusun şəklinin olduğu bir xəbər vardı. Xəbəri birnəfəsə oxudu:

“Kirə pulunu ödəyə bilmədiyi üçün yaşadığı evdən çıxarılan ailə köhnə avtobusa sığındı...”

Bu, Aminə xala idi. Eyni anda həm Aminə xalanı, həm də köhnə sevimli avtobusunu tapmışdı. Həmin həftənin şənbə günü iki sevimli dostunu ziyarət etdi. Əli şox sevinliydi.

Yavuz Bahadıroğlunun qələmə aldığı, yaşadığımız həyatdan fədakarlıq barədə 9 hekayə oxudun.

- Ən çox hansı fədakarlıq hekayəsi xoşuna gəldi?
- Niyə ən çox o hekayəni bəyəndin?
- Sən o hekayədə olsaydın, necə hərəkət edərdin?

Ən çox _____

_____ hekayəsini bəyəndim.

Çünki _____

Mən olsaydım _____

MÜZAKİRƏ

Sənca dostluq
münasibətləri necə
olmalıdır? Dostluğu
qardaşlıqdan ayıran əsas
özəlliklər nələndir? Bunu
dostlarınla müzakirə edə
bilərsən?

Sanca hansı xüsusiyyətlərə malik insanlarla
dostluq etməliyik? Onları işaralayın:

☐ XƏSİS

☐ XEYİRXAH

☐ QORXAQ

☐ SEVİMLİ

☐ DÜRÜST

☐ İNADÇI

☐ FƏDAKAR

☐ SAKİT

☐ YALANÇI

☐ SƏMİMİ

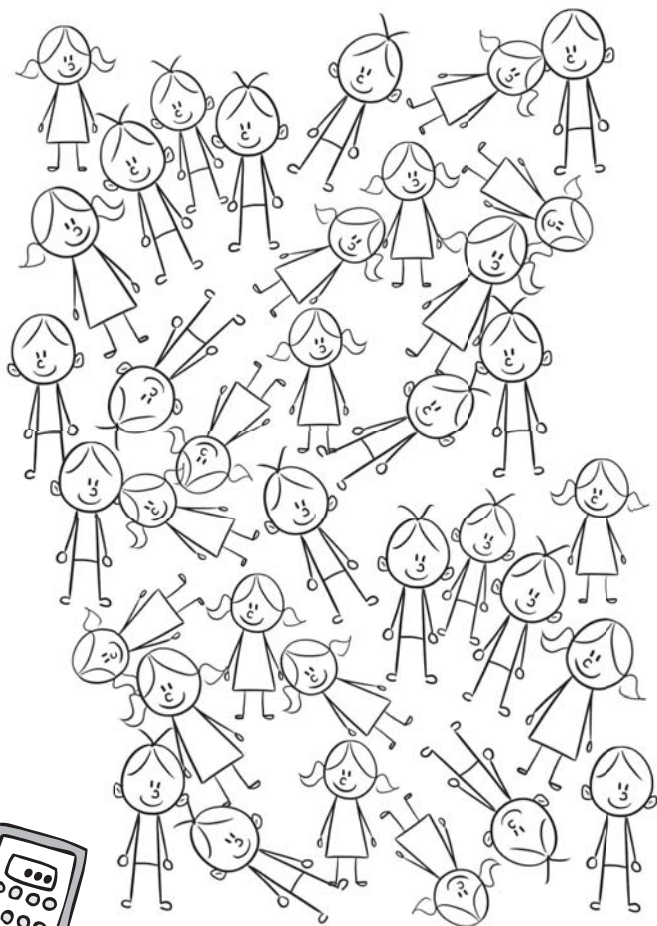
QEYD

NEÇA DƏNƏDİR?

Neçə dənə qız və oğlan dost var? İndi saymağa
başla. 10 saniyə vaxtın var.

BOSLUĞU DOLDUR

Dostum olmasaydı,
marimla oynamaya
adam olmazdı.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

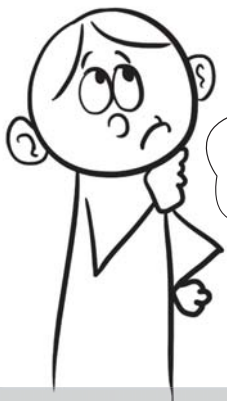
_____

_____

_____

_____

_____

DOSTUM OLMASAYDI?

İNŞA

- ✿ Dostumuzu tanımağın biza nə xeyri var?
- ✿ Dostlarımızı seçəndə nəyə diqqət etməliyik?

Bu mövzular barədə inşa yazmaq
necə olar?

İSTƏSƏN YAZ
İSTƏSƏN DANIS

Yan səhifədə sevdiyin bir
dostunun şəklini çək.

Bu səhifədə isə onu biza tanıdacaq məlumatlar yaz.
İnanırıq ki, dostunun şəklini yaxşı çəkəcəksən və
səbirsizliklə onu tanımağı gözləyirik.

ŞAKİL ÇAK

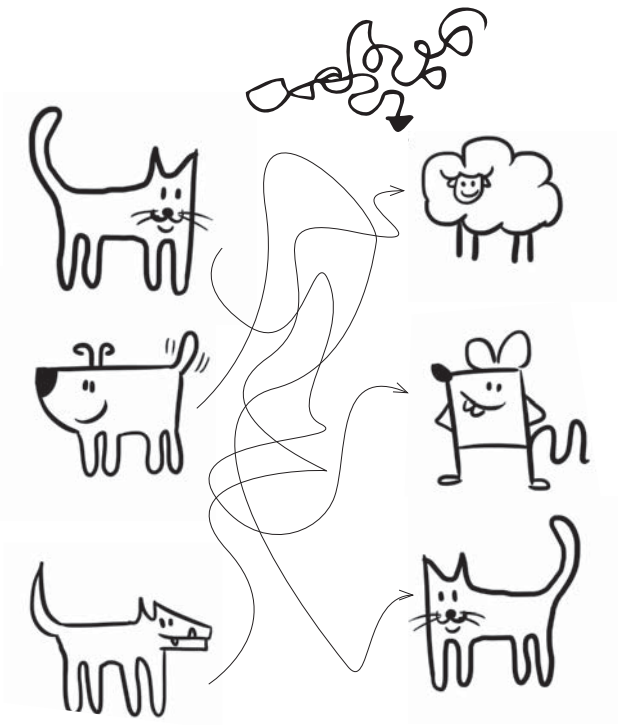
L _

QARŞILAŞDIR

Aşağıda bir-biri ilə düşmən olduğunu bildiyimiz heyvanlar var. Əslində isə məsələ heç də bizim bildiyimiz kimi deyil. Baxın görün, əslində hansı iki heyvan bir-birinin dostudur?

Kral dostum hekayesinde dostlar bir-birlarına tabrik
açıqcası göndarirlar. Sən də uzaqda olan bir dostun
üçün açıqca hazırlaya bilərsən? Bunun üçün sənə bir
səhifə hazırladıq. Bunu kəsə bilər və göndərmək üçün
poçta gəda bilərsən.

Göndərən: _____

_____

_____

Çatacaq: _____

_____

_____

Samədin kapitan olduğu futbol komandası çempion oldu və kubok qazandı.

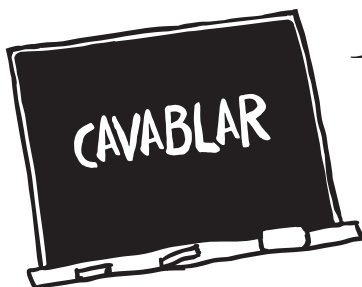
Saməd komandasını dondurmaya qonaq etmək istəyir. Komandada 5 nəfər 4, 3 nəfər 2, bir nəfər 3, Saməd və qapıcı da bir dondurma istəyir. Bir dondurma 25 qəpik olduğuna görə Samədə nə qədər pul lazımdır?

$$\pi = 3.14$$

$$c^2 = \sqrt{a^2 + b^2}$$

● ZƏKA OYUNU

$$4+2+3+1+1=11$$

$$11 \times 0.25 = 2.75 \text{ MANAT}$$

● QARŞILAŞDIR

PİŞİK-İT

SİÇAN-PİŞİK

QUZU-CANAVAR

● QARŞILAŞDIR

OĞLAN DOSTU 18

QIZ DOSTU 18